

sát ismertette. Utána a Petőfi-Társaság kiküldöttje, Kastner Jenő tartott francia nyelvű beszédet, melyben utalt az obolgarságnak a magyar nemzetre gyakorolt óriási kulturális hatására, majd felolvasta francianyelvű tanulmányát Petőfi költészetéről. Kamarás, magyar hegedűművész játszott azután néhány Petőfi-dalt, majd Useva bolgár művész nő szavalta az „Egy gondolat bánt engemet” és a „Szeptember végén” c. költeményeket bolgár fordításban, Gancseva-Budevszka pedig, a legnagyobb bolgár tragika, „Az örült”-et. Stoyanoff zongoraszáma után Ogujanoff szavalta „A kutyák és farkasok dalát”, amelynek óriási hatását az is magyarázza, hogy a nagy politikai változás óta most volt először együtt a bolgár közönség (ez különben az egész ünnepély hangulatát emelte). Végül két bolgár költő, Grozeff és D. Nemiroff, ünnepelte Petőfit. Az ünnepélyt a testőrgárda zárta be a Berlioz-féle Rákóczi-indulóval. Az ünnepély után nemeskéri Kiss Sándor m. kir. ügyvivő ebédet adott, melyre a bizottság tagjai és a szereplők voltak hivatalosak. Az ebéd elhangzott beszédek a bolgár-magyar kulturális kapcsolatot meg erősödését és állandóságát jósolták.

(Szófia.)

Fehér Géza.

Magyar szemle francia nyelven. Baranyai Zoltán és Eckhardt Sándor szerkesztésében nemrég jelent meg a *Revue des Études Hongroises et Finno-Ougriennes* (= Magyar és finnugor tanulmányok szemléje) első, kettős füzeté. E folyóiratnak, melyet a M. Tud. Akadémia is támogat, az a célja, hogy európai nyilvánosság elé juttassa el a magyarsággal és a vele rokon népekkel foglalkozó nyelvi és történeti tudományok eredményeit. Nem szükséges újra meg újra fejtegetni ily természetű vállalkozások indokolt voltát. A nyelvi elszigeteltsége miatt nemzetközi forgalomra nem számítható magyar tudományosság állandóan törekedett arra, hogy valamely „világnyelv” közvetítésével hírt adjon magáról a külföld tudós világa előtt, beiktassa eredményeit az egyetemes tudományosság közkinészi közé, fölkelte tárgya iránt a külföld érdeklődését, szellemi kapcsolatokat te-

remtsen és erősítsen. Míg a latin nyelv itthon és a külföldön mintegy hivatalos nyelve volt a tudománynak, nehézségek ez irányban alig merültek fel. A XVIII. század végétől kezdve meg-megújuló kísérletekkel találkozunk németnyelvű magyar folyóiratok létesítésére; a nehézségek azonban állandók voltak, s hogy csak az újabbakat idézzük emlékezetbe, az *Ungarische Revue*, melyet előbb Hunfalvy Pál, majd Heinrich Gusztáv szerkesztett, s mely valamennyi közt leghosszabb életű volt, 14 évig tartotta fenn magát (1881—95) — ezt is bizonyára az Akadémia támogatásának köszönhetve, — a Heinrich-féle *Ungarische Rundschau* pedig négy évi fennállás (1912—16) után már megszűnt. Azóta Gragger Róbert vette fel újból a fonalat s a már harmadéve járó *Ungarische Jahrbücher* kiadásával teljesít egy százados magyar örökségként reászállott, nehéz hazafias feladatot. Kívánatos, hogy a folytonosság itt többé meg ne szakadjon, s ezért nagy áldozatokat is érdemes hozni; hiszen érthető, hogy ily folyóiratnak aránylag kevés a közönsége, s nehéz magát tisztán az előfizetésekből fenntartania.

Németnyelvű folyóirattal a háború előtt még lehetett világraszóló publicitásra szert tenni; bár akkor sem ártott volna más eszközökhöz is folyamodni. Ma már megváltozott a helyzet, s érdekünk, hogy oly területekre is behatolhassunk, melyek gyűlölettel zárkóznak el mindentől, ami német, s ami a német kultúrába belekapcsolódva igyekszik magát észrevéttetni. Út-törő jelentőséget kell tulajdonítanunk ennél fogva Baranyai Zoltán és Eckhardt Sándor most meginduló, francianyelvű folyóiratának, mely valóban első a maga nemében. Néhai Kont Ignác fáradhatatlanul ismertette ugyan évtizedeken át a magyar tudományos irodalmat új hazája folyóirataiban, s van egy *Revue de Hongrie* nevű szemlénk: de szétszórt könyvismertetések nem lehettek fel kellő koncentrálttsággal és nyomatékkal, szépirodalmi és politikai színezetű folyóirat pedig — minő az említett *Revue* — elvész a hasonló természetű francia folyóiratok özönében. Francia nyelven egy francia szempontból idegen és ismeretlen világ csak akkor érvé-

nyesülhet valamelyes nyomatékka, csak akkor számíthat pusztá észrevételésre is, ha unikum-értékű egyéniséggel lép fel, vagyis ha olyat nyújt, ami nemzetközi értékű ugyan, de senki mástól meg nem szerezhető. A magyarságra és rokonaira vonatkozó nyelvészeti és történeti tanulmányok eredményei ily természetűek. Megvan nemzetközi érdekük a tudományosság jogcímén, s illetékesebb kezekből, mint a mi tudósainkéból, a nemzetközi tudományosság azokat meg nem szerezheti. Megvan amellet a folyóirat tudományos jellegének az a nagy előnye is, hogy nem szorul a kedveltetés, a figyelemébresztés alantas eszközeire, nem illegeti magát francia módra, nem dörgölözik, nem hízeleg, nem alázkodik meg, hanem önérettel kirakja a magunk természetét, egy oly közönség, a tudósok köztársasága elé, amely ha gyéreb is talán, mint a politikusoké, létjogát veszítene el, ha nem érezné egyenest *kötelességének*, hogy tudomásul vegyen oly adatokat, melyekre szüksége van, s melyekhez eleddig nyelvi akadályok miatt nem juthatott hozzá. Ezt a közönséget nem lehet megfizetni, nem lehet korszakos hazugságokkal félrevezetni, ez nem ítélték politikai érdek, szeszély, vagy bárminő elfogultság alapján; attól a perctől kezdve, amint mindenkinek hozzáférhető módon közzétették bizonyos tudományos adalékok és tételek, köteles ezeket tudomásul venni, s felőlük csak a tudomány tárgyilagosságával mondhat ítéletet. S ha másként járna el, akkor itt van kezünk közt a folyóirat, ebben érvényt szerezhetünk az igazságoknak.

S hogy újabb nyelvészeti és történetirodalmunk mily méltó önérettel állhat ki a nagyvilág tudományossága elé, arról a Napkeletben már nem egyszer volt alkalmunk szólni. Nagy föllendülése, valóságos renaissance-a korát érte meg most nálunk ez a két tudománykör. A szóbanforgó folyóirat, mint programjából látjuk, bőven fog meríteni e tudományszakok messze kiható eredményeiből. Eckhardt Ferenc, Gombocz Zoltán, Hóman Bálint, Németh Gyula cikkeit látjuk jelezve a legközelebbi számokra, a jelen első füzetben pedig gróf Zichy Istvánnak a magyar nép eredetéről szóló, új szempontokban és eredmé-

nyekben gazdag tanulmánya nyitja meg a sort. E tanulmány nagy fel-tűnést keltett, mikor néhány hónap-al ezelőtt magyarul megjelent, s folyóiratunk is részletesen ismer-tette annak idején.

Természetes, hogy bár a francia-nyelvű közlés nemzetközi publicitást céloz, anyaga megválasztásában arra kötelezi a folyóiratot, hogy tekintettel legyen a francia tudományosság speciálisabb érdeklődésére is: a magyar és francia tudományosság némely közös területeire. Ily értelemben foglal helyet mindjárt Zichy István említett tanulmánya után Pais Dezső kitünő cikke, mely az Árpád-kori francia-magyar érintkezésekkel foglalkozik. Pais Dezső neve sem ismeretlen olvasóink előtt; említett cikke anyagának egy érdekes csoportját a Napkeletben tette volt közé először, s egy francia folyóirat legott nagy elismeréssel nyilatkozott róla. Ugyane közös érdekek rovatába tartozik a füzet végén közölt, s állandóan folytatandó „Bibliographie française de la Hongrie”, valamint a francia irodalom újabb magyar fordításaival foglalkozó, igen ügyesen írott beszámoló.

Ez utóbbi cikkecske mutatja, milyen, a szűkebb tudományos szempontokon túlmenő érdekeknek is szolgálatot tehet enemű folyóirat; igen okos javaslatokat tesz és tanácsokat ad arra nézve, hogy a Budapesten alapított francia könyvkereskedés hogyan válhat mind a franciákra, mind ránk nézve hasznosabb és komolyabb közvetítőjévé a francia könyv-forgalomnak. s azt hisszük, jó helyen leplezi le e könyvkereskedés azon eljárását, hogy kirakatát heteken át a folyóiratunkban is méltó bírálatban részesült Garçonne c. regény kötetivel tartotta teletömve. A „francia gondolat” ilyenfajta propagálására valóban nincsen szükségünk. Viszont alkalmas e folyóirat, anélkül, hogy tudományos célját cserben hagyán, sőt éppen annak szolgálása közben, bizonyos igazságok forgalomba-hozatalára, melyeket a külföldnek nem árt tudni mirőlünk. Egy könyvismertetésben (André Leval: Napoléon Ier et la Hongrie) pl. igen csatnatosan mutat rá a bíráló arra, hogy az illető könyv adatait a francia szerző a világháború alatt Buda-

pest könyvtáraiban gyűjtötte össze zavartalanul, s egyik tanulmányát ugyanakkor francia nyelven adhatta ki egy magyar folyóiratban. Hogy mily kedvező alkalom nyílik e folyóiratban a „magyar ügy“ leg-hathatósabb, vagyis tudományos fegyverekkel való szolgálatára, abból kóstolót ad nekünk Miskolczi Gyula, ki e füzetben Jorga, oláh historikusnak egy politikailag elfogult, gyarló művét bírálja meg. A Helmolt-féle németnyelvű világtörténet újbóli kiadója u. i. éppen Jorgát találta alkalmasnak arra, hogy vele irassa meg Magyarország történetét a vállalat számára. Miskolczi Gyula már Gragger német folyóiratában is kimutatta e „történetíró“ elfogultságát, tudatlanságát és fölületességét, most másodízben, egy francianyelvű folyóiratban is leszámolhat vele. Ily nyilvánosság, és ily igazságtevés elől nem lehet elbujni, s hisszük, hogy Baranyai és Eckhardt Revue-je minden hasonló esetben hallatni fogja a nyomatékos bírálat szavát.

Az említett cikkek körét kiegészíti Kastner Jenő megemlékezése Petőfi-ről, Holik Flórisnak a Szent László-és Compostellai Sz. Jakab-legendák közös motívumairól szóló tanulmánya, meg Moravcsik Gyula világos, alapos és teljes tájékoztatója a magyar byzantinológia eredményeiről, s egy, a magyar történelmi tanulmányok újabb szervezettségét ismerető tanulmány.

De egy szempontot még meg kell jelölnünk e folyóirat értékeléséhez. Ne higyük u. i., hogy ily folyóirat csak az idegeneknek szól. Mi éppen ellenkezőleg, úgy véljük, hogy első-sorban magunknak illik iránta érdeklődnünk. Nemcsak azért, mert semmi műveltségi szervünk meg nem állhat a külföldön, amelynek itthon nincs tápláló talaja, s hiú ábránd a külföldtől érdeklődést várni olyasmira, ami bennünket közönyösen hagy. Hanem azért is, főképp azért, mert ily folyóiratokban kapjuk meg mi magunk is koncentráltan s karakterisztikus egységben azt az ismeretkört, azt a tudomány-tömböt, melynek tárgya mi magunk, a magyarság vagyunk, rokonsági kereteinkkel együtt: a hungariztikát, a magyarságtudományt. Bár idegen nyelven írják, nincs magyarabb folyóirat az ilye-

neknél, ha hozzáértő kezek irányítják. A hozzáértés pedig itt többet jelent, mint más szakfolyóiratoknál; jelenti u. i. a megszokott követelményeken felül még a teljes beavatottságot azon nép tudományos és kulturális érdekkörébe, melynek nyelvét a folyóirat közlő eszközül kiválasztotta. Az új folyóirat szerkesztői teljes mértékben megfelelnek e követelménynek, s mi bizalommal és a legjobb kívánságokkal nézünk a Revue jövője felé.

M. N.

Pierre Loti (1850 jan. 14—1923 június 14). Még júniusnak enyhe szombat-estje volt, mikor a messze tengerek vándora szülővárosából, hová öreg napjaira nyugodni tért, elindult utolsó útjára: örökre megpihenni a „szigeten“—Oléron szigeten—, az ősi ház gyümölcsösében bókólgó gyertyánfák alatt. Zúgott a tenger, s amerre ment, a parton jámbor breton parasztok állottak imára kulcsolt kézzel. A fehér főkötős komoly asszonyok letérdeltek, s a férfiak meghatódva emelték le a kalapot. És fiatal leányok virágot szórtak útjára, halvány estikét, a nagyanak igénytelen, szelíd illatú virágját, mit gyermekkorra óta úgy szeretett. Estikét szórtak koporsójára is, azzal hintették tele a sírt, a tátongó gödröt, hol a halál örvénylik s magához ránt „mindent, amiért sirtünk, mindent, amit szeretttünk...“

A halál megszépíti a vonásokat, s az emberi részvéten keresztül nagyobbak mutatja az alakot, melyet búcsúzóra idéz elénk. Az igazán nagy írónál is így van ez: a halál „szebbit, nagyít“. Mégis, Lotit nem az emberi részvét avatta nagygyá. Ennek megnyilvánulása csak alkalom volt arra, hogy egymásra ismerjenek, akik szerették s meglássák, milyen sokan vannak. Mert, most lett nyilvánvalóvá igazán: alig van francia író, ki népszerűség dolgában vele vetekednék. A könny, mit nem tüntetve és nem szégyelve elsírtak érte, a köteles meghatódáson túli őszinte gyász, a napilapok és folyóiratok téres megemlékezései, mind mutatják, hogy Loti a franciáknak régtől fogva egyik legkedvesebb írója. *Claude Farrère* nem a halott versenytárs előtt hódol bőkezű elismeréssel, hanem a nagy mester előtt, midőn emlékezése elé ezt írja